

*simán a kerítésnek döntve lehet hagyni, kívül, lezáratlanul,
hiszen a falu még falu, a tipi meg tipi, együtt van a nagycsalád,
nem baj, hogy kényszerűségből, pont így jó,*

*nagyszüleid is lassan megszoknak ebben az új faluban,
a folyón túlról kellett átjönniük húsz éve egyetlen batyuval és azonnal,*

*de már beilleszkedtek szépen, lett házuk, kertjük, kerítésük,
amin bárki bátran benézhet,
ők is bátran vállalják.*

F E N Y V E S I O T T Ó

Örökzöld Szabadka

(A Subotica Evergreen dallamára)

1.

*Az idő vasfoga mohón morzsolgatta
a főtéri szökőkút porcelánját.
Áron (fiam) feladatot kapott Keserü Katalintól:
felkutatni a Zsolnay-kerámiákat tartalmazó
délvidéki épületeket, palotákat, zsinagógát,
és a velük kapcsolatos esetleges dokumentumokat.
Mert bőven érkeztek Zsolnay-szállítmányok
a Délvidékre (Szabadka, Zombor, Újvidék, Belgrád).
A leghitelesebb forrás Bela Duranci,¹
akivel Szabadkán, a Raichle Palotában találkoztunk,
a legszebb, Zsolnayval burkolt szecessziós épületben,
ahol a hetvenes évek végén Sziveri Jánossal
a Likovni Susreti (Képzőművészeti Találkozó)
igazgatójával, Szilágyi Gábor festőművésszel
beszélgettünk, majd meglátogattuk
az évek óta ágyban fekvő Sáfrány Imrét:²
már csak a fejét tudta mozgatni,
nehézére esett a beszéd, a maestro*

¹ Bela Duranci (1931, Bács) művészettörténész, Szabadkán él.

² Sáfrány Imre (1928–1980) délvidéki festőművész. Festményeinek egy része tűzvészben, a szabadkai szecessziós városháza padlásán lévő műtermében, elégett. Tolnai Ottó írt róla monográfiát (Forum, Újvidék, 1978).

*alaposan megfontolta szűkszavú közlendőjét,
a záró mondata úgy hangzott:
„a művész befejezte mondandóját”.*

*Duranci viszont megállás nélkül mesélt:
dokumentáció nincs, nem maradt semmi papír,
a pécsi szállítólevelek mind eltűntek.
Az úgy volt, hogy ki szerették volna őket állítani
Belgrádban, mert a legszebb belgrádi szálloda,
amit Moszkvoának neveznek,
Zsolnay-porcelánnal van borítva.
Egykor a kávézójában üldögéltek legendás írók,
délszlávok: Miloš Crnjanski, Vinaver,
a Nobel-díjas Ivo Andrić,
Tin Ujević, Rastko Petrović, Rade Drainac,
Moni de Buli (akinek a Zlatne bube című
kötetét³ még Tolnai Ottó adta kezembe
fiatakoromban), Vasko Popa, Dobrica és
Bora Ćosić, Danilo Kiš, Mirko Kovač,
és ott szállt meg a horvát Krleža,
Samuel Beckett, Camus és Sartre.*

*– Az éj leple alatt a pécsi magyar delegáció
gépkocsiját illetéktelenek ellopták,
melyben a Zsolnay-dokumentáció lapult,
úgyhogy minden eltűnt – mesélte Duranci
–, semmit sem fogsz találni. Én még láttam
Pécsett a dokumentumokat, kutattam őket,
az egész már csak az én fejemben van meg,
nem maradt semmi. Volt, nincs. Mehetsz
a levéltárba, de nem fogsz találni semmit.
Nincs dokumentáció. Elnyelte a föld.*

*Már csak Duranci fejében van meg
a Zsolnay-kerámiák dokumentációja,
és ott lapul még egy Béla, a Kondor,
mert életre szóló druszák voltak.
Ha Pesten járt, a művész műtermében lakott.
– Ha pénz kell, az asztalfiókban találsz –
mondta neki Kondor Béla.
Egész nap ittak és beszélgettek.
Néha lementek borért és kenyérért.
A fiókban bőven volt pénz.*

³ „Posle prvog svetskog rata, mladi beogradski književnici svakodnevno su se sastajali u kafani ‘Moskva’. Svi oko istog velikog stola, od jutra do mraka, jedni su dolazili, drugi su odlazili, većina navraćala više puta dnevno” – Moni de Buli: *Zlatne bube*, Prosveta, Beograd, 1968.)

2.

*A könyvtár előtti téren málladozott a beton
és a Zsolnay-porcelánnal borított szökőkút.
Irén jóvoltából a szabadkai könyvtár
páncélszekrénye előtt toporogtunk:
Arany Zsuzsi, Kilián Laci, én,
Varga Ricsi, valamint Horváth Zoli,
akinek precizitása a veszprémi Művészetek
Háza környékén és messze földön híres.
Odakinn tombolt a májusi kánikula,
izzadság folyt a hátamon, mintha
forrás lennék, egy emlékező ősforrás.
Körülöttünk a polcokon régiségek,
a régmúlt kódexei, titkos könyvei,
múlt századi penészek, gombák,
fáraó-spórák. Mindenhol pókháló.
A sarokban, a fal felé fordítva,
Tito-fényképek, és festmények
a kommunista diktátorról.
Ott rejtegetik őket, a padláson,
a könyvtár legsötétebb zugában.
Új idők, új alkotmány, új pártbizottságok.
Új követelményeknek kell megfelelni,
olvas-e még valaki verset?*

*Odafenn, a páncélszekrény tetején egy
Tito-mellszobor kémlelte a látogatókat.
A könyvtár legnagyobb kincseit rejtő
páncélszekrény előtt toporogtunk:
Zsuzsi, Kilián, Ricsi és Zoli.
Kézbe foghattuk Brenner József
(Csáth Géza) földesi, 1916-os orvosi naplóját,
lapoztuk, néztük a kunkorodó betűket,
szavakat, a tiündöklő rajzokat.
Meghatódva, félájultan olvastuk
az orvosi pecséttel hitelesített diagnózisokat:
„Talpseb felvágása”, „Nemi baja nincs”,
„Borjú vizsgálat, kényszervágásra passiórt”,
„Torz ujjak, acmék a kezén”,
„Széplányt ajánlott honoráriumnak”,
„A tifusz és kolera Földest is elérte”.
„Június 6., péntek. Ismét temetünk. Szegény jó nagyanyám halt meg.”
„Földesre szerb foglyok érkeztek, árkot ásni a talajvíznek.”
„Hörgőhurut. (Fizet, a múltkorit is.)” „Méhvérzés.”
Orvosi pecséttel hitelesített diagnózisok,
melyek általában rosszul végződtek.*

*Derült égből villámcsapás:
a falon túl hirtelen rázendített egy légkalapács.
Valaki nekiesett az ódon falnak,
mintha a páncélszekrényhez akarna utat törni.
Kizuhantunk a múltból.
Irén mentegetőzött: semmi baj,
csak tatarozzák a könyvtárat.
Az udvarban fúrnak-faragnak,
új szárnyat, liftet építenek?
A légkalapács fülsüketítően visított,
zuhantunk vissza a jelenbe, zuhantunk
a szétfagyott Zsolnay-porcelánok közé.*

*Pár perc, és Cserni Jován csapatai áttörik a falat,
elérik a legnagyobb titkokat őrző páncélszekrényt,
és a homályban leskelődő diktátort.
Csáth Géza: „Ami fájdalom és szenvedés
csak lehetett a földön, mind ott vonaglott.”
Szabadka: örökös csatamező, permanens zaj.
Visszatérő panaszok. Epegörcs. Légkalapács.
„Bronchitis, bal alsó lebeny. Torokkezelés.”
„Még mindig él.”
A költő szíve naponta megszakad.*